

واکاوی مفهوم فردیت در فیلم «مهمان مامان» اثر مهرجویی با اتکا به آرای هگل در باب عاملیت در «فلسفه حق»*

حمزه ابراهیم زاده** کامران سپهران*** شمس الملوک مصطفوی****

چکیده:

ساختار فیلمنامه فیلم مهرجویی تناسبی با ساختار کلاسیک روایت سینمایی ندارد. نه دارای کاراکتر اصلی است و نه کاراکتر «مامان» آن طور که در آن ساختار رواج دارد، فعال است. کشمکش‌هایی که برای او اتفاق می‌افتد عمدتاً بر اساس کنش سایر کاراکترهاست و او نقشی در آنها ندارد و در نهایت هم با مشارکت شخصیت‌های دیگر است که آن کشمکش‌ها حل می‌شوند. در این مقاله این ادعا مطرح می‌شود که این ساختار بدیل را می‌توان با اتکا به نظر هگل در باب عاملیت مدرن شرح داد. قرار است به این سوال پاسخ داده شود که آیا با آن نوع از عاملیت که هگل مطرح می‌کند، نور تازه‌ای بر این فیلم تابانده می‌شود؟ هگل در «فلسفه حق» سه نوع حق را در نظر می‌گیرد که هر یک مربوط با یکی از مراتب سه‌گانه فردیت هستند. این سه‌گانه با نظام دیالکتیک هگل، یعنی کلیت، جزئیت، و فردیت همخوانی دارند و هگل با بررسی جداگانه هریک از آنها تلاش می‌کند نشان دهد هر یک به چه دلیل نیازمند رفع هستند تا به الگویی برسد که مناسب عاملیت در جهان مدرن باشد. او در نهایت شکلی از فردیت را در نظر می‌گیرد که دیگری یا جامعه را مندرج در خود می‌بیند. مشارکت فرد در امور جامعه به طریقی که هگل مدنظر دارد منافی خودآیینی فرد نیست بلکه با اتکا به دو مدل خودآیینی بالا به پایین و پایین به بالا، فرد که از نظر هگل دیگری را همواره در دل خود دارد، خود را در جامعه مدرن می‌یابد. در نتیجه، هدف این مقاله، نشان دادن این نکته است که فیلم مهمانی مامان دارای ویژگی‌هایی در روایت و شخصیت‌پردازی است که می‌توان در آن دقیقه‌هایی از خودآیینی مدنظر هگل در آن دید؛ صاحبخانه‌هایی که به بهانه مهمان جدید، با مشارکتی که در امر پذیرایی از آنها دارند، خود مهمان سفره‌ای می‌شوند که هریک گویا مدت‌هاست آرزوی آن را دارند.

کلیدواژه‌ها: فردیت، عاملیت، مهمان مامان، هگل، مهرجویی

* این مقاله مستخرج از پروژه دکتر کامره ابراهیم‌زاده با عنوان «مفهوم فردیت در شخصیت‌پردازی کاراکتر اصلی در سینمای داریوش مهرجویی» در رشته فلسفه هنر، دانشکده حقوق، الهیات و علوم سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، با راهنمایی دکتر کامران سپهران و مشاوره دکتر شمس الملوک مصطفوی است.

** دانشجوی دکترای رشته فلسفه هنر، دانشکده حقوق، الهیات و علوم سیاسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران (نویسنده مسئول).

hamzeh.Ebrahimzadeh@gmail.com

Sepehran@art.ac.ir

sha_mostafavi@yahoo.com

*** دانشیار، گروه نمایش، دانشکده سینما تئاتر، دانشگاه هنر، تهران.

**** دانشیار، گروه فلسفه، دانشکده علوم انسانی، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران.